

УДК 658.14

Стороженко О.О.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Університету банківської справи

Шейко О.П.
старший викладач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Університету банківської справи

Романенко Т.В.
старший викладач кафедри
кібербезпеки та соціальних наук
Університету банківської справи

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ, РОЗМІЩЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті досліджено економічну сутність та види фінансових ресурсів, їх характеристику та джерела формування. Проаналізовано ефективність використання фінансових ресурсів вітчизняними та зарубіжними підприємствами. Розглянуто актуальні проблеми їх розміщення та надано пропозиції щодо вдосконалення управління фінансовими ресурсами вітчизняними підприємствами.

Ключові слова: фінансові ресурси підприємства, фінансовий потенціал підприємств, власні та залучені ресурси, грошові фонди, приватне підприємство.

Стороженко О.А., Шейко Е.П., Романенко Т.В. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ, РАЗМЕЩЕНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ ПРЕДПРИЯТИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Статья посвящена исследованию экономической сути и видов финансовых ресурсов, их характеристике и источников формирования. Проведен анализ эффективности использования финансовых ресурсов отечественными и зарубежными предприятиями.

Ключевые слова: финансовые ресурсы предприятий, финансовый потенциал предприятий, собственные и привлеченные ресурсы, денежные фонды, частное предприятие.

Storozhenko O.O., Sheiko O.P., Romanenko T.V. THEORETICAL ASPECTS OF FORMATION, PLACEMENT AND USE OF THE FINANCIAL RESOURCES OF THE ENTERPRISE IN MODERN CONDITIONS

The article deals with the economic essence and types of financial resources, their characteristics and sources of formation. The efficiency of using financial resources by domestic and foreign enterprises has been analyzed. The actual problems of their placement are considered and proposals are offered on improving the management of financial resources by domestic enterprises.

Keywords: financial resources of enterprise, financial potential of enterprises, own and attracted resources, money funds, private enterprise.

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин в Україні зумовлюється діяльністю підприємств та умовами їх функціонування. Підприємствам, щоб зберегти свої позиції на ринку, необхідно правильно визначити свою стратегію і тактику поведінки та систематично проводити управління діяльністю підприємства для підвищення ефективності функціонування та отримання прибутку.

Фінансовий стан підприємства визначається формуванням і використанням його ресурсів. Він характеризується забезпеченістю власними обіговими коштами, станом нормованих запасів товарно-матеріальних цінностей, станом та динамікою дебіторської і кредиторської заборгованості, оборотністю коштів, платоспроможністю та іншими підсумками фінансово-господарської діяльності підприємства, які дають змогу дати оцінку досягнутим результатам та зробити висновки про рівень фінансового стану підприємства.

Наявність достатніх доходів створює передумови для нормального відтворювального процесу, але ще не гарантує його, оскільки все залежить від їх раціонального розподілу й ефективного використання. Своєю чергою, ефективне використання фінансових ресурсів визначає фінансове благополуччя підприємства. Проблеми формування і використання фінансових ресурсів мають місце на кожному підприємстві. Вони пов'язані з особливостями організації виробничо-господарської і фінансової діяльності підприємств;

державною регуляторною політикою щодо формування та використання фінансових ресурсів.

Досвід розвинених країн, розвиток управлінських технологій, упровадження вартісного підходу до управління бізнесом на українських підприємствах переконливо довели, що пріоритетною метою розвитку підприємства є максимізація його вартості.

Комплексне розроблення теоретичних і практичних питань формування та використання фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах, а також визначення напрямів підвищення їх ефективності є актуальними проблемами сьогодення. Для формування механізму якісного та ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства необхідно дотримуватися принципів системності та комплексності, що стає особливо актуальним у зв'язку з економічною та політичною нестабільністю у світі, глобалізацією бізнесу, збільшенням підприємницьких ризиків та жорсткістю конкуренції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує безліч точок зору українських та зарубіжних науковців стосовно визначення економічної природи такої категорії, як «фінансові ресурси підприємств», а саме: В.Г. Білоліпецького, Г.Л. Вознюк, Л.О. Лігоненка, Н.М. Гуляєвої, Н.А. Гринюк, А.Т. Завгороднього, І.В. Зятковського, Н.В. Колчина, І.В. Мерзлякова, В.М. Опаріна, К.В. Павлюк, А.М. Поддєрьогіна, Т.С. Смовженко, С.І. Юрія та багатьох інших.

Т.С. Завгородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко визначають фінансові ресурси як сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання [1, с. 356]. К.В. Павлюк вважає фінансовими ресурсами підприємства грошові нагромадження і доходи, які утворюються в процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб [2, с. 7]. Л.О. Лігоненко, Н.М. Гуляєва та Н.А. Гринюк фінансовими ресурсами підприємства вважають сукупність грошових коштів, сформованих для фінансування розвитку підприємства в майбутніх періодах. Фінансові ресурси в діяльності підприємства є одним з основних факторів виробництва, формують його виробничий потенціал разом із трудовими та матеріальними ресурсами. Вони спроможні регулювати дохід у різних сферах діяльності підприємства та в процесі свого функціонування забезпечать інтереси різних суб'єктів економічних відносин [3, с. 194–195].

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо фінансових ресурсів підприємства, аналізі їх формування та використання, а також пошуку сучасних методів щодо їх поліпшення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи наведені вище визначення поняття фінансових ресурсів підприємства, можна зробити висновок, що серед українських та зарубіжних науковців досі не існує єдиної думки відносно визначення цього терміну та його ролі в процесі функціонування будь-якого підприємства.

Проте це дає змогу сформулювати власне визначення поняття фінансових ресурсів: це кошти, які знаходяться у розпорядженні підприємств та призначені для здійснення його виробничо-фінансової діяльності, виконання фінансових зобов'язань та економічного стимулювання у майбутньому. Класифікація фінансових ресурсів підприємства подана на рис. 1.

Можна виділити основні ознаки, які притаманні фінансовим ресурсам, відповідно до яких:

- формування та використання фінансових ресурсів здійснюється відповідно до правового та нормативного забезпечення,

- фінансові ресурси можуть належати суб'єктам господарювання різних організаційно-правових форм бізнесу або бути зосереджені у суб'єктів фінансового ринку (банківських установах, інвестиційних фондах, компаніях спільного інвестування тощо).

Основними напрямками використання фінансових ресурсів є:

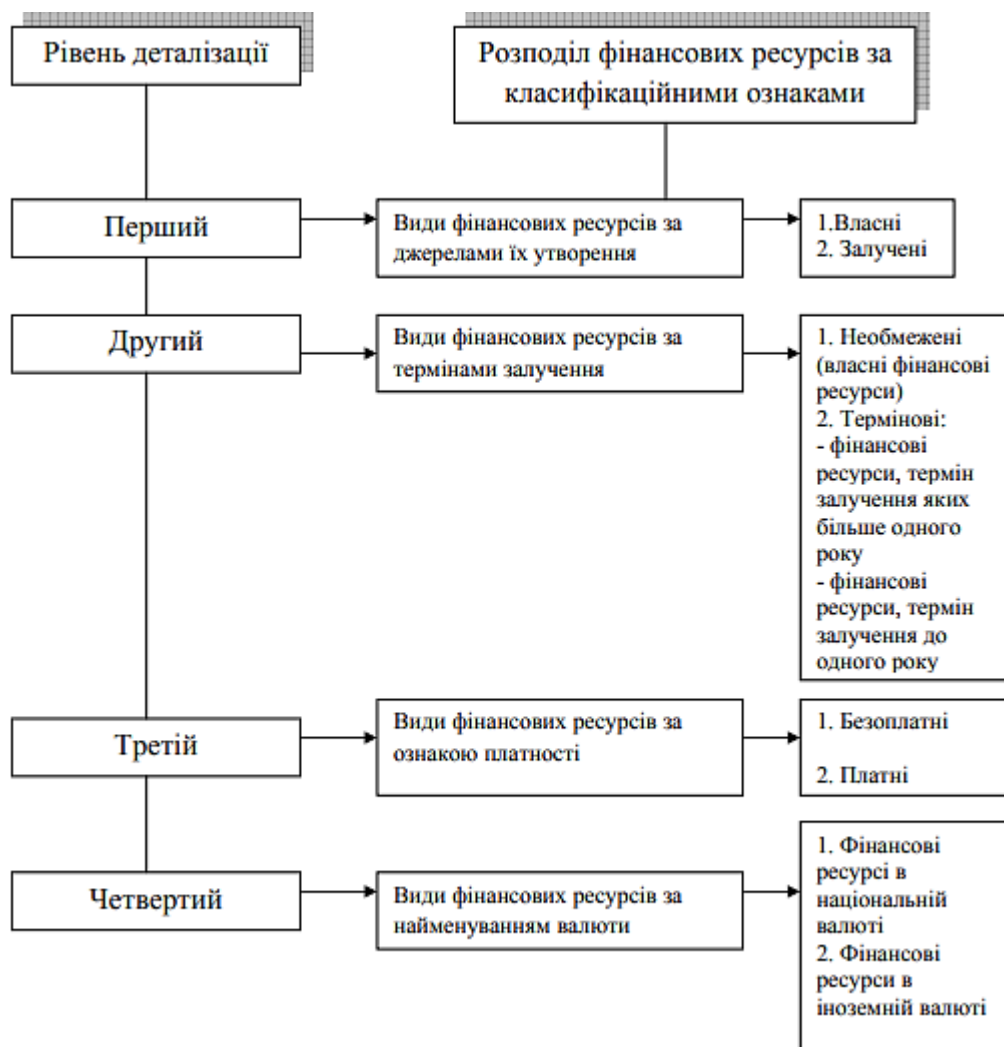

Рис. 1. Класифікація фінансових ресурсів підприємства [4, с. 279]

- відтворення підприємств;
- соціальне забезпечення працівників;
- задоволення інших потреб суб'єктів господарювання.

Джерела формування фінансових ресурсів також залежать від форми власності, на основі якої створюється підприємство.

Під час створення державних підприємств фінансові ресурси формуються за рахунок бюджетних коштів, коштів вищих органів управління, інших аналогічних підприємств під час їх реорганізації тощо.

Під час створення колективних підприємств вони формуються за рахунок пайових внесків засновників, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб тощо. Всі ці внески є статутним капіталом і акумулюються у статутному фонді створеного підприємства.

Статутний капітал є основною частиною власного капіталу та основним джерелом власних фінансових ресурсів підприємства. За рахунок його коштів формуються основні фонди й оборотні активи підприємства.

Власний капітал – це власні джерела фінансування підприємства, які без визначення терміну повернення внесені його засновниками або залишені ними на підприємстві з чистого прибутку. До складу власного капіталу (власних фінансових ресурсів), окрім статутного (пайового), включають також:

- додатковий вкладений капітал;
- інший додатковий капітал;
- резервний капітал;
- нерозподілений прибуток;
- цільове фінансування та ін. [5, с. 16–19].

Склад і обсяги фінансових ресурсів залежать від виду та розміру підприємства, роду його діяльності, обсягів виробництва. При цьому обсяг фінансових ресурсів тісно пов'язаний з обсягом виробництва, ефективністю діяльності підприємства. Зі збільшенням обсягу виробництва і підвищенням ефективності діяльності підприємства збільшується обсяг власних фінансових ресурсів, і навпаки. Достатній обсяг фінансових ресурсів, їх ефективне використання визначають стійкий фінансовий стан підприємства: платоспроможність, фінансову стійкість, ліквідність.

Найважливішим завданням підприємств є пошук резервів збільшення власних фінансових ресурсів і найбільш ефективного їх використання для підвищення ефективності роботи підприємства загалом [5, с. 16–19]. Успіх функціонування підприємства на ринку та перспективи його подальшого функціонування залежать від значного спектра чинників і визначаються його потенціалом (рис. 2).

Фінансовий потенціал як категорія похідна від фінансів підприємств обмежений виключно грошовими відносинами, які виникають у процесі руху фінансових ресурсів підприємства (власних і залучених), утворення на цій основі його потенційних дохо-

дів і розподілу їх за факторами виробництва. Фінансовий потенціал підприємства являє собою сукупність потенційних фінансових ресурсів і доходів підприємства за заданих параметрів ресурсного і виробничого потенціалів, а також ринкової кон'юнктури.

Нині значна частина (більше 40%) українських підприємств, працюючи в нестабільному економічному середовищі, є збитковою або переживає глибокий спад виробництва і знаходиться у критичному або банкрутному стані. Причин депресивного розвитку багато, але головні з них полягають в інерції структури виробництва, його технологічній відсталості та фізичному зносі основних фондів, у відсутності ефективної політики інноваційного розвитку економіки, у тяжкому доступі довгострокових позикових і залучених джерел фінансування модернізації та реконструкції підприємства та ін.

Усе це зумовлює необхідність комплексного застосування і розвитку сучасного інструментарію системи фінансового регулювання, яка повинна забезпечити безперервний приріст фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта й хоча б запобігти його зниженню.

Система управління фінансовим потенціалом підприємства включає такі елементи:

- фінансове планування (бюджетування, планування і прогнозування фінансових потоків, грошового прибутку і надходжень);
- фінансове регулювання (коригування планових і фактичних параметрів фінансових ресурсів, включаючи регулювання ризиків);
- фінансовий контроль у процесі бюджетування і реалізації фінансового потенціалу.

Отже, чітке розуміння власниками, керівниками, фахівцями підприємства потенційних можливостей розвитку підприємства в майбутньому допомагає приймати стратегічні та тактичні рішення щодо максимальної реалізації потенціалу підприємства. Забезпечення підприємства достатнім обсягом фінансових ресурсів для здійснення своєї діяльності є основою його ефективного функціонування. Обсяг та склад фінансових ресурсів залежать від виду, розміру підприємства, роду його діяльності, обсягу виробництва тощо. Чим більший обсяг виробництва і вища ефективність роботи підприємства, тим більший обсяг власних фінансових ресурсів, і навпаки.

Наявність фінансових ресурсів у достатньому обсязі, ефективне їх використання визначають належний фінансовий стан підприємства. Саме тому надзвичайно важливим завданням для кожного підприємства є пошук джерел збільшення власних фінансових ресурсів і, крім того, найефективніше їх використання для того, щоб підвищити продуктивність роботи підприємства загалом.

Нестача одного з фінансових ресурсів призводить до порушення діяльності підприємства, отже, до зменшення прибутку. Те ж саме стосується й над-

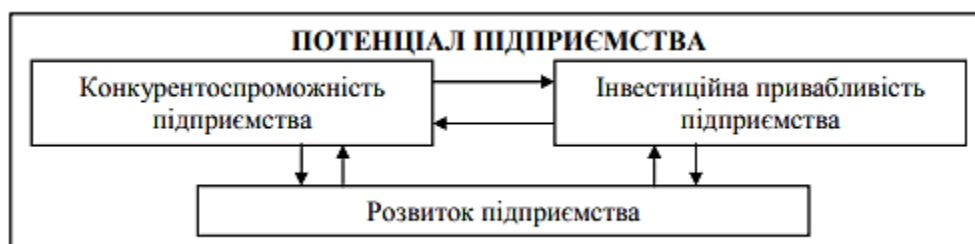

Рис. 2. Основні потенціалотворювальні чинники на підприємстві [6, с. 157]

лишку фінансового ресурсу, адже надлишок одного з них є нестачею для іншого [7, с. 277].

Як свідчать дані, протягом 2008–2017 рр. промислові підприємства більшою мірою фінансуються за рахунок залучених коштів. Це свідчить про неспроможність підприємств за рахунок власних джерел забезпечити ефективний розвиток, не допустити невинуватого кредиторської заборгованості та своєчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями. Це, своєю чергою, негативно впливає на ліквідність підприємства у цілому. Також перевищення позикових коштів над власними свідчить про недостатній рівень фінансової стійкості підприємств України та залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Фінансовий стан підприємства залежить від ефективності його діяльності. Незадовільний фінансовий стан відобразатиметься на обсязі випущеної продукції, тобто на сумі фінансових ресурсів. Однак удале керування ресурсами та ефективно їх використання дадуть змогу підприємству поліпшити його фінансовий стан та закріпити позиції на ринку збуту.

Ефективне використання фінансових ресурсів підприємства можна побачити за допомогою зростання вартості та утворення доданої грошової вартості. З економічного погляду ефективність може змінюватися під впливом таких чинників:

а) удосконалення технології та організації виробництва за допомогою досягнень науково-технічного прогресу;

б) досягнення високого рівня ефективності використання коштів, орієнтуючись на інтенсивний шлях розвитку в економіці;

в) удосконалення механізму підвищення ефективності використання фінансових ресурсів.

Якість використання ресурсів підприємства залежить від впливу цих чинників.

У сучасних умовах діяльності підприємств неможливо віддати перевагу якомусь одному джерелу формування фінансових ресурсів. Так, під час використання лише власних коштів виникає загроза обмеження зростання фінансового потенціалу підприємств, а використання позикових та залучених коштів у значних обсягах, з іншого боку, дійсно надає можливість виживання та прогресивного розвитку в умовах нестабільності, але й значно підвищує ступінь ризику у фінансовій діяльності підприємств.

Також є методи податкового і фінансового планування, за допомогою яких реалізуються функції фінансових ресурсів та проявляється їх сутність.

Особливе значення методи податкового планування мають під час здійснення функції відтворення, розвитку підприємства, тому що вони сприяють збільшенню чистого прибутку і можливостей підприємства для здійснення інвестиційної діяльності.

У податковому плануванні застосовується група методів, які дають змогу спрогнозувати, розрахувати податкові платежі за альтернативними варіантами здійснення господарської діяльності та вибрати з наявних альтернатив оптимальний варіант оподаткування. Специфіка податкового планування полягає у тому, що, з одного боку, воно є одним зі складників внутрішньофірмового планування, а з іншого – має спеціальний об'єкт – податкові платежі.

Фінансове планування – процес визначення обсягу фінансових ресурсів за джерелами формування і напрямками їх цільового використання згідно з виробничими та маркетинговими показниками підприємства в плановому періоді.

У цьому підході інтереси держави і підприємства співпадають, тому що першочерговим завдан-

ням держави і підприємств в Україні, як і раніше, залишається зміцнення фінансової незалежності підприємств. Важливо, щоб у стратегії суб'єкта господарювання був присутній набір легальних чинників успіху, що дають змогу адекватно оцінити рівень податкової нестабільності і безпосередньо управляти ним під час прийняття рішень.

Від того, наскільки ефективно підприємство вирішить податкові проблеми під час формування стратегії свого розвитку, залежать можливості не тільки його економічного зростання, а й суспільного виробництва у цілому.

Фінансові ресурси, що формуються на рівні підприємств, забезпечують можливість здійснення виробництва продукції, інвестування, формування оборотних коштів, створення фондів економічного стимулювання, виконання зобов'язань перед бюджетом, фінансово-кредитною системою, поставальниками та працівниками, здійснення міжгосподарських розрахунків. Їхній рух опосередковує рух матеріальних та трудових ресурсів, необхідних складників організації виробничого процесу. Врегулювання цих та інших невирішених питань рекомендовано покласти на фахову спільку бухгалтерів, аналітиків та аудиторів [8, с. 614–615].

Кожне підприємство має знати, як «працюють» фінансові ресурси, що перебувають у його розпорядженні, наскільки сумлінно, ефективно виконують покладені на них функції люди, які обіймають посади, пов'язані з прийняттям рішень у сфері фінансової діяльності підприємства.

Від того, за якими принципами формуються грошові фонди підприємства, значною мірою залежать оптимальність режиму їхньої роботи, успіх функціонування у ринковій економіці.

У процесі організації своєї діяльності перед підприємством постійно постає необхідність вибору оптимальних варіантів прийняття рішень у сфері фінансів із багатьох альтернативних варіантів, наприклад таких:

– яку частину прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства після сплати податків, спрямувати на розвиток виробництва, технічне переоснащення, а яку – на приріст фонду споживання;

– використати кошти на будівництво нового цеху чи придбати акції іншого підприємства та ін.

Кожне з таких рішень має бути обґрунтоване відповідними розрахунками, базуватися на знанні економіки свого підприємства, перспектив його розвитку, вивченні кон'юнктури ринку та врахуванні багатьох інших факторів. Інакше неминучі хибні рішення, що призводять до збитків, зниження ефективності діяльності виробництва.

Так, навіть ідеально розпорядившись фінансовими ресурсами, підприємство не гарантоване від збитків, зниження обсягу виробництва в результаті збоїв у виробничому процесі з технологічних причин, унаслідок зниження трудової дисципліни, несприятливих природних явищ та ін.

Удосконалення реорганізації управління фінансовими ресурсами підприємств слід розглядати як один із головних чинників підвищення ефективності будь-якої виробничо-господарської діяльності.

Система управління фінансовими ресурсами підприємства може вважатися досить ефективною лише тоді, коли вона дає змогу не лише раціонально використовувати наявні ресурси, а й забезпечувати активний системний пошук можливостей подальшого розвитку підприємства.

Висновки. Дослідження суті фінансових ресурсів дало змогу синтезувати основні характеристики

щодо цього поняття та обґрунтувати його як кошти, які знаходяться у розпорядженні підприємств та призначені для здійснення його виробничо-фінансової діяльності, виконання фінансових зобов'язань та на економічне стимулювання у майбутньому. Якість використання фінансових ресурсів може бути оцінена через ефективність використання, при цьому ефективність забезпечується впливом багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів: економічних, правових, соціальних та ін. Особливістю фінансових ресурсів є те, що вони мають забезпечувати зберігання акумульованої вартості краще за інші види ресурсів.

Джерелами формування фінансових ресурсів підприємства є власні фінансові ресурси та залучені з різних джерел кошти. Можна виділити такі основні складники фінансових ресурсів підприємства: дохід, прибуток, амортизаційні відрахування, статутний капітал, кредиторська заборгованість, короткострокові кредити банків.

Проведення аналізу власних та залучених ресурсів є необхідним для оцінки формування джерел фінансових ресурсів у сучасних умовах. На основі проведеної оцінки системи показників характеризують ефективність використання фінансових ресурсів

та результативність діяльності підприємства. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства дасть змогу визначити напрями, за рахунок яких можна поліпшити ці показники.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Завгородній А.Г., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. К.: Знання, 2000. 404 с.
2. Павлюк К.В. Фінансові ресурси держави: монографія. К.: НІОС, 2007. 24 с.
3. Лігоненко Л.О. Фінанси підприємств: підручник. К.: КНТЕУ, 2006. 491 с.
4. Козачок І.А. Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2011. № 47. С. 277–283.
5. Бердар М.М. Фінанси підприємств. навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
6. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Діагностика потенціалу підприємства. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 1. С. 155–166.
7. Чупіс А.В. Оцінка, аналіз, планування фінансового середовища підприємства: фахове видання. Суми: Довкілля, 2005. 368 с.
8. Ксьондз С.М., Сапригіна О.В. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств. Економіка та суспільство. 2017. № 10. С. 614–615.

УДК 336.713

Тустановський Ю.Г.

аспірант

Університету банківської справи

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано структуру фінансових інститутів в Україні. Оцінено роль банківського сектору в розвитку фінансового посередництва. Визначено проблеми та перспективи розвитку банківського посередництва в Україні.

Ключові слова: фінансове посередництво, фінансові інститути, банки, кредити банків, зобов'язання банків.

Тустановский Ю.Г. ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОГО ПОСРЕДНИЧЕСТВА В УКРАИНЕ

В статье проанализирована структура финансовых институтов в Украине. Оценена роль банковского сектора в развитии финансового посредничества. Определены проблемы и перспективы развития банковского посредничества в Украине.

Ключевые слова: финансовое посредничество, финансовые институты, банки, кредиты банков, обязательства банков.

Tustanovsky Y.G. THE TRENDS OF THE DEVELOPMENT OF BANKING INTERMEDIATION IN UKRAINE

In the article the structure of financial institutions in Ukraine is analyzed. The role of the banking sector in the development of financial intermediation is assessed. The problems and prospects of development of bank intermediation in Ukraine are determined.

Keywords: financial intermediation, financial institutions, banks, bank loans, obligations of banks.

Постановка проблеми. Серед проблем розвитку фінансового ринку України питання дослідження тенденцій функціонування банківських установ як ключових фінансових посередників країни посідають важливе місце. Це зумовлено тим, що, як свідчить досвід країн із розвиненими економіками, стабільно та ефективно працююча банківська система є гарантом ефективного розподілу грошових ресурсів та забезпечення добробуту широких верств суб'єктів.

В Україні, незважаючи на історично сформовану банкоцентричну модель фінансового посередництва, банки як фінансові посередники, не виконують належним чином притаманних їм функцій.

З огляду на те, що наслідком проблем у реалізації банківського посередництва є як зниження темпів розвитку економіки, так і падіння національної фінансової стабільності загалом, актуальність теми дослідження не викликає сумніву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку наукової думки тематика розвитку банків як фінансових посередників ґрунтовно висвітлена багатьма вченими, серед яких слід відзначити праці О. Барановського, О. Вовчак, О. Денис, А. Кузнецової, Л. Кузнецової, С. Козьменко, С. Міщенко, В. Рисіна, Т. Смовженко, В. Кременя, І. Школьник, В. Фаріона, С. Науменкової та ін.

Разом із цим, відаючи належне напрацюванням науковців, слід відзначити, що в умовах посткризового розвитку економіки України необхідним є доповнення проблематики проведенням емпіричних досліджень сучасних тенденцій розвитку банків як фінансових посередників.

Мета статті полягає у дослідженні сучасних тенденцій розвитку банківського фінансового посередництва в Україні.